VINNI

info

NR. 1—2 (74—75)

JAANUAR—VEEBRUAR 1993. a.

REFORMIKOMISJONIS

Vinni Ühismajandi reformikomisjoni esimehe hr. Ergo Soosaluga vesteldes sai Vinni «Info» toimetus teada:

Vinni ÜM-s on registreeritud lisaks varem talusid pidama hakkanud maaomanikele 61 endist talunikku, kes soovivad oma maad tagasi saada. Nendest kavatsevad käesoleval kevadel maad kasutama hakata 10 omanikku (kokku 146 ha). Seega siis on käesoleval kevadel praktiliselt talupidajaid 37, kelle kasutada on 643 ha maad.

51 maa tagasisoovijat pole veel otsustanud, mida nad kavatsevad maaga teha, nende soovid muutuvad iga päevaga. Kindel aga on see, et käesoleval aastal jääb nende maa endiselt majandi kasutada. Tõepoolest, on ju taludel väga raske tegevust alustada meile kõigile teada olevatel majanduslikel põhjustel. Seoses majandi reformiga muutub talude taastamine majanduslikult veelgi raskemaks, sest majandi iga praegune (ja endine) liige muutub omanikuks osakute arvel ning nad kõik on otseselt huvitatud, et osaku väärtus oleks võimalikult suurem. Riiklik talude taastamise ning kogu Eesti põllumajanduse elushoidmise poliitika on aga endiselt maarahvavaenulik, või kui natuke pehmemalt öelda, siis soovid ja tulemused (sõnad ja teod) on erinevad nagu päev ja öö ning seda mitte talupidaja ega majandi süü tõttu.

TEADE

Vinni Ühismajandi reorganiseerimise üldkoosolek toimub 3. märtsil 1993. a. algusega kell 10.00 Vinni klubis.

Palume kõigil ühistatud vara omanikel ja tööosaku saajatel osa võtta.

Vara õigusjärgsete omanike esindajatel võtta kaasa kinnitatud volikiri.

Reformikomisjon

75 AASTAT EESTI VABARIIKI

Iseseisva erapooletu Eesti Vabariigi loosungi püstitas esimesena Jüri Vilmsi ettepanekul Eesti Tööerakond oma konverentsil 10.—11. dets. 1917 Tallinnas. Eesti Asutava kogu valimistel 1918. a. jaanuaris kogusid Eesti iseseisvust taotlevad parteid (väikekodanlikud ja kodanlikud) üle 60 % häältest, enamlased, kes olid iseseisva Eesti vastu, said 37,1 % häältest. 19. veebr. — 1918 kiideti Maanõukogu juhatuse ja vanematekogu ühisel istungil heaks Eesti iseseisvuse manifest «Kõigile Eestimaa rahvastele», millega Eesti kuulutati iseseisvaks demokraatlikuks vabariigiks. Kõrgem ja korraldav võim anti Eestimaa Päästmise Komiteele, kuhu valiti K. Päts, J. Vilms ja K. Konik. 24. veebruaril 1918 avaldati manifest. Eesti Vabariik kuulutati välja ajal, mil nõukogude aktiiv ja Punakaardi põhijõud olid juba asunud Tallinnas laevadele ja Saksa okupatsiooniväed seisid Tallinna all. Järgnes Eesti Vabadussõda, mille tulemusel varises kokku nii Eesti kommunistide poolt Venemaa kommunistide toetusel 29. nov. 1918 loodud Eesti Töörahva Kommuun, kui ka Saksa okupatsioon Eestis. Võitlus iseseisva Eesti Vabariigi eest lõppes Landeswehri lüüasaamisega Võnnu lahingus 22. juunil 1920. a.

Vabadussõja Rägavere mälestusmärgi taasavamisel 1. juulil 1989. Kõneleb Eesti Muinsuskaitse Seltsi arhitekt hr. Fred Tomps.

ÜKSMEEL

Eesti rahvas, Eestimaa,
kuis mu meelest kallis sa.
Eesti vainud, Eesti metsad,
Eesti vennad, eesti keel:
Igavest' mull' armsaks jääte,
Hauas armastan teid veel.

Kuis, mu rahvas, jõuan ma
Lõbusalt sind tereta?
Kas sull' rikkust, suurust soovin,
Et sind rikkaks tegevad?
Kas sull' hõlbus elu, vara
Tuge, kindlust annavad?

Ei ma hakka, Eestimaa,
Auruhead sull' soovima.
Tööta kättetulnud rikkus
Hukatuseks saajale,
Saiast palehigis saadud
Magusam on paluke.

Ühte aga tahan ma
Südamest sull' soovida:
Ühte meelt! On eesti rahvas,
Seda nõua taga sa:
Iga rahva suurem kangus
ühesmeeles juurdub ta.

Väike oled, Eestimaa,
väike, minu rahvas sa:
Aga ülemat ei tunne
Mina maapeal kedagi,
kui et ühesmeeles, õnnes
Tõuseksid sa alati.

Oh, sest nõua, Eestimaa
Ühesmeeles elada!
Kui ühtmeelt sa toeks paned,
Ei siis julge kostmata
Venelased ei seest, ei väljast,
Isamaa, sind hirmuta.

L. KOIDULA
1867—1872

KAITSTI VABADUSE SÜMBOLEID

1940. aastal võimule tulnud bolševike üheks esimeseks ürituseks oli ajaloo ümbertegemine vastavalt stalinlikule ideoloogiale, kõige Eesti Vabariiki meenutava hävitamine. Kohe algas Eesti Vabadussõja mälestusmärkide õhkamine, mida tehti jäärapäise järjekindlusega. Eesti rahvas mõistis selle hävitustöö vaikides hukka, kuid leidus ka neid, kes püüdsid teha, mis võimalik, et päästa Eesti rahva annetustega rajatud vabaduse- ja ajalootähised.

(Järg lk. 2)

KAITSTI VABADUSE SÜMBOLEID

(Algus lk. 1)

Vabadussõja Rägavere mälestusmärgi hävitamist (taastati 1. VII 1989. a.) meenutab Erich Putko:

«1940. aastal said samba hävitamise käsu kohalikud mehed, kes kaevasid ülemise, tekstiga graniitkivi maasse, samuti alumised, kunstipärased maakivid. Alumine osa lasti kerge pauguga laiali. Nii oli sammast hiljem kerge taastada, mis toimuski 13. sept. 1942. a. Aga 1944. aasta hilissügisel purustasid samba sõdurid, ka ülemise tekstiga graniitkivi. Ühe purustatud lihvitud tüki oli E. Putko peitnud oma elamu pööningule, sellest sai taastatud mälestusmärgile tähis, millele on raiutud avamise, hävitamise ja taastamise ajad.

E. Putko hoiab mälestuseks veel musta oksüdeeritud raudlatti, mis on pärit madalast ajast, millega oli piiratud mälestusmärki ümbritsev haljasala ja viirpuuhekk. Praegu on viirpuud oma 10 m kõrged. Alles on 1931. aastal samba avamisel samba taha istutatud kask, mille ümbermõõduks on nüüd tarvis kahe mehe kätepaari.

Üks mälestussammast ümbritseva haljasala külg on viirpuudest lage. «Naabrimees kaevas need 1944. a. sügisel välja ja istutas oma aeda», näitas E. Putko naabrimehe mahajäetud hoonete ja räämas aia poole. «Ütles, et see sammas on nüüd igavesti hävitatud, ka ümbrus tuleb hävitada. Ja tõigi viirpuid ära ning istutas meie piiri peale.»

1940. a. sügisel kavatsesid uued võimumehed hävitada ka Viru-Jaagupi surnuaial oleva mälestussamba. Seda aktsiooni ennetades võtsid ööl vastu 29. oktoobrit Pajusti küla mehed eesotsas Lembit Hiiemäega mälestussamba maha ja matsid lähedal asuvale tühjale hauaplatsile. Peale tehti kääbas. Nii oli 1942. a. sügisel sammas jälle võimalik tagasi asetada. 1945. aasta 7. septembri õhtul purustati mälestussammas NKVD sõdurite poolt, pärast seda ei tohtinud sambast jäänud künkale lilligi viia. Jaanipäeval 1990. a. toimus Viru-Jaagupi Vabadussamba taasavamine, kus leinatseremooniat juhtis hr. Lembit Hiiemäe, samba taastamise algataja ja organiseerija.

Viru-Jaagupi vabadussamba kaitsjatest 1940. aastal on ainsana elus Venemaa vangilaagri läbi elanud Lembit Hiiemäe. Meenutagem ka teiste meeste nimesid: Voldemar Veskioja, Johannes Veidenbaum, Karl Järv, Voldemar Järv, Martin Vall, Arnold Soone, Erich Post, Erich Rannamägi, Arvi Mölder ja V-J surnuaiavaht Elmar Kroek.

Aastatel 1936.—1940. tegutsesid igas Eestimaa vallas koolide või rahvamajade juures maanoorte seltsid, noored õppisid aiandust, mesindust, talupidamise tarkusi, kodumajandust, korraldasid peoõhtuid jne.

Sellel arhiivifotol on jäädvustatud Vaeküla. Maanoorte seltsi liikmed (foto Joh. Pihlik). Seisab (paremal) Avo Aas (+), aga kes on teised?

See perekonnaarhiivi foto kannab allkirja: Välismaa külaline Rakvere-mail 1935 (?) Toimetusele aga tundub, et tegemist on mingile Eesti Vabariigi tähtpäevale (Võidupühale?) pühendatud piduliku üritusega, mil Kaarli Tuletõrjujate Seltsile antakse üle võistlustel väljateenitud autasud. Oli ju Kaarlis 1921.—1940. üks Virumaa tugevamaid tuletõrjeseltse, tema oli ka Kaarli rahvamaja (algselt Kaarli Vabatahtliku Tuletõrjujate Seltsi pidusaal) ehituse algataja ja organiseerija.

«TÕMBA JÜRI»

Naljalaul kõnega — tuntud viisidel
Hermanni trükikoja trükk. Tartus 1927. a.

1.

Viis: Kas tunned maad, mis Peipsi rannalt.
Kui Balti parunite kaigas
veel rahva turjal ratsutas,
siis oli nuttu igas paigas
ja kubjas lõugu matsutas.
sest parunid, need prassisid
ja papid piiblit vassisid
Nad hüüdsid metsalistena:
«Üks ilus paik on väike Baltimaa.»

Mis neil viga oli laulda... ühes käes piibel, teises piits ja kui ise peksmast väsisid, siis olid kiltrid, kupjad ja kadakad, kes vehkisid, kuna parun laulis:

Tõmba, tõmba, tõmba Jüri
nii, et küüntest väljas veri
tõmba, tõmba, tõmba Jüri
sooned hästi pingule.

2.

Viisil: Jehal is jarmarki uhar kupets
Siis tuli Moskvast üks tsaar-gosudar,
ütles: «Nüüd poisid-postav samovar,
parun seljodku i vodku nam dai —
teeme nüüd matsile kahekesi pai...

Siis oli mõlematel elu kui hernes. Üks kiskus ühelt ja teine teiselt poolt — vaene mats aina kägises käes, kui «barin» ja parun duetti laulsid:

(laulda vene murdel)
Temba, temba, temba Juri —
Vene jumala on kuri,
temba, temba, temba Juri,
muidu saad «po patuschki.»

3.

Viis: Marseljeese
Ja kui langesid ükskord need ahelad
uperpalli lendas tsaar,
linnupriiust said krahvid ja parunid
ei siiski olnud asi klaar;
sest siis tulid need Leninid, Trotskid,
hambis suitsesid tugevad «plotskid»,
tegid matsile jällegi alla tuld
nii, et kukla lendas muld...

Noh, see ei vältanud kaua... Matsil oli kaelaluu juba kõvemaks läinud, ta haaras püssi pihku ja siis tuli üks suurem nupumees, nimega Laidoner, kes juba laulis:

Tõmba, tõmba, tõmba Jüri,
tiblad kadusid kui vari —
parunitel asi kuri —
saapakannad välkusid

(teine tuur tantsuga)

(Järg lk. 3)

«TÕMBA JÜRI»

(Algus lk. 2)

4.

Viis: Möldri MATS

Siis lõi rinna ette Mats, trump ai rudi ralla,
ütles: «Nüüd on kuklas müts, lase tantsul tulla.
Nüüd võin ise mängi parunit, trup ai rudi ralla,
ei mull üksi mängi vigurit, ega paha nalja.

Aga võta näpust: varsti siginesid tõusikud, riigikassa vargad ja mitmesugused muud vigurivändad ja mõned laulavad veel praegugi selles kooris:

Tõmba, tõmba, tõmba Jüri
kassa tühjaks nii kui meri
ja siis laeval pääle puri —
otseteed Brasiilia...

(Läheb tantsides ära)

Kommentaar: Kas see 66-aasta vanune kuplee pärast 50 aastat kestnud nõukogude okupatsiooni ja Eesti uut iseseisvumist ei tundu mitte väga-väga tänapäevane, eriti kuplee lõpuosa?

PÄÄSESIME KARISTUSEST

Eesti Vabariigis oli riigilipp püha, iseseisvuse sümbol, riiklikel tähtpäevadel, perekondlike sündmuste puhul jne. heisati see vastavalt kehtivale määrusele. Mis uudis see siis on, küsite? Praegu ka heisatakse ju! Kas ikka heisatakse? Kas kõik heiskavad? Kes heiskab, kes mitte, paistab olevat oma asi, kuidas toimida. Aga tol kaugel ajal polnud lipu heiskamine vabatahtlik: kes lippu ei heisanud, pidi maksma trahvi või minema vallamaja arestikambrisse «istuma».

Mäletan hästi üht vabariigi aastapäeva, mil meie taluperet ähvardas karistus. Ma polnud siis veel vist kooliskäija poiss, see võis olla 1929. või 1930. a. Meie talu oli suurtest maanteedest eemal, küllap oli isal-emal ka meelest läinud, et lipp tarvis välja panna. Korraga kuulsime koera ägedat haukumist, seejärel koputust — uksel seisis politseivormis kogukas mees, valla konstaabel. Tervitanud, küsis ta napisõnaliselt:

«Miks teil vabariigi aastapäeval lippu väljas pole?» — «Oh, õnnetust, meelest läinud,» hädaldas ema, isa kratsis vaikides kukalt. «Ega midagi, teeme protokolli ära,» ütles konstaabel ja hakkas portfellist pabereid lauale tirima. Ema nuttis, isa rahustas teda, siis kutsus isa konstaabli tahatuppa. Mida nad seal tegid, seda meie emaga ei näinud. Aga mõne aja möödudes läks konstaabel ära, öeldes ainult «Head aega». Aga protokoll ja rahatrahv? Või vallamajja «istuma» minek?

«Jäi seekord ära», muigas isa. Kui isa muigas, siis oli ta «topka» võtnud. Selgus, et ta oli tagatoas konstaabliga vabariigi aastapäeva tähistanud. See meid karistusest päästiski, aga lipu panime kohe kiiresti üles.

A. KONDOJA

ARGIPÄEVASAADET KUULATES

(Algus eelmises Vinni «Infos»)

Kõiki neid musta huumori hõngulisi mõtteid, mida lugeja mõlgutas möödunud aasta lõpul, ei saanud ruumipuuduse tõttu jõulueelses Vinni «Infos» avaldada. Oligi hea, sest nagu teate, vahepeal katkes pensionäride kannatus ning nad biketeerisid Toompeal. Toimusid ka läbirääkimised pensionäride ja valitsuse esindajate vahel, käsile võeti uuesti pensioniseadus jne. Kui möödunud aasta lõpul käesoleva artikli kirjutaja oli veendunud, et heategevust peaks eelkõige valitsus ja riigikogu arendama, siis nüüd on märgata, et nad on seda tõepoolest alustanud. Oligi viimane aeg midagi olulist ette võtta riskigruppide olukorra parandamiseks, sest tõdegem, et ainult poliitikast pole ükski rahvas kunagi söönuks saanud. Nüüd on jälle rohkem lootust, et pensionäride jt. riskigruppide alla kuuluvate inimeste mustad muremõtted hakkavad hajuma, sest nende tulevikku on hakatud riigikogu ja valitsuse poolt näitama veidi rõõmsamates värvides. Kui hakkaksid toimima valitsuse ja Riigikogu poolt antud lubadused ja seadused, siis tekiksid tingimused kõigil inimestel, ka vanuritel ise endaga toimetulemiseks, tekiks stiimul tööks aiamaal, talus, ehitusel jm. Kui valistus ja riigikogu hakkavad heategevust arendama, siis on ka vanuritel kergem vastu võtta humanitaarabi, võib-olla hakkab siis see abi ka tõepoolest sattuma sinna, kuhu seda kõige rohkem on tarvis.

Näib siiski, et lubadustega püütakse riskigruppe endiselt rahustada, kuid äsja kinnitatud riigieelarves ei jätkunud nende olukorra parandamiseks ikkagi summasid.

Õnnitleme juubilare

Vetiku osakonnas (Mõdriku Ühistu) oli veel mõne aasta eest seatalitajaks Veera Virolainen (fotol), kelle nimi oli tuntud majandis ja väljaspoolgi tolleaegse sotsvõistluse tulemuste põhjal. Praegu peab Veera pensionipõlve, kuid tööd-tegemist on nüüdki kuhjaga. Peatselt on Veera Virolainenil juubelisünnipäev. Õnnitleme!

— ✦ —

89	*— Adeele TALIMÄE, V.-Jaagupi*	*11. 02.*
88	*— Elfriede STROOMANN, Pansionaat*	*24. 03.*
88	*— Helene ALLAS, Vetiku*	*20. 03.*
86	*— Salme LASS, Küti*	*24. 02.*
86	*— Elfriede LINKVEST, Küti*	*20. 02.*
84	*— Johannes KASEOJA, Küti*	*04. 03.*
82	*— Vassiili RUDNEV, V.-Jaagupi*	*23. 03.*
80	*— Antonina TOMP, V.-Jaagupi*	*08. 02.*
80	*— Ilse KEKKI, Roodevälja*	*16. 03.*
75	*— Herta KALVET, V.-Jaagupi*	*24. 02.*
75	*— Arnold AAVISTE, Roodevälja*	*01. 01.*
75	*— Helmi NIRGI, Küti*	*06. 03.*
70	*— Jevgenia KARKUTS, Vinni*	*11. 03.*
70	*— Uno SIIMUÕUE, Küti*	*11. 03.*
65	*— Hilja KÜBAR, Vinni*	*18. 02.*
65	*— Hilma STÜF, Vinni*	*15. 03.*
65	*— Meeta JÜRGENSON, Vaeküla*	*16. 03.*
65	*— Jevgeni BONDAREV, Sõprus*	*16. 02.*
60	*— Ljubov VAKKER, Vinni*	*13. 02.*
60	*— Laine REMBER, Vinni*	*06. 03.*
60	*— Veera VIROLAINEN, Vetiku*	*01. 03.*
60	*— Eino JUNOLAINEN, Küti*	*17. 03.*
55	*— Endla KIVIMÄGI, Vaeküla*	*08. 01.*

SEAKASVATUS PEAB JÄÄMA

Meie majandis, nii nagu terves vabariigis, on seakasvatus paaril viimasel aastal teinud tagasikäiku. Vinni majandil on põhjused järgmised:

1. jõusööda nappus
2. põhikarja sigade halb tervis
3. sealiha madal kokkuostu hind

Majandi juhtkonna seisukoht on seakasvatus säilitada, selleks tervendada seakari. Praatsu uue poegimis- ja vabaemistesigala ehitus on lõpukorral, sinna ostame uued terved sead, põrsaid saame sealt augustis või septembris.

Mis puutub sealiha kokkuostuhinda, siis on viimasel ajal seda tõstetud. Juhul kui teravilja saagikus tõuseb ja majand oma jõusöödaga sigu sööta jõuab, siis tasub ka sigu pidada.

Tingimustes, kui sealiha toodetakse vähe, kujuneb turukoniuktuur sealiha tootmiseks soodsaks ka olukorras, kus liha läänepoole liigub vähe.

Veebruari lõpupoole on majandil suhteliselt odavalt võimalik saada sigade jõusööta, mis tagab nii omas majandis saadud, kui ka teistest majanditest ostetud põrsaste üleskasvatamise.

Majandi reorganiseerimise korral ühistuteks või mitmeks aktsiaseltsiks jääb ikkagi elanike vajadus sealiha järele. Usun, et leidub ettevõtlikke inimesi, kes jätkavad sigade kasvatamist, kuna on olemas terved sead, korralikud hooned, piisavalt sööta ja kogemustega seakasvatajad.

Uno INNO

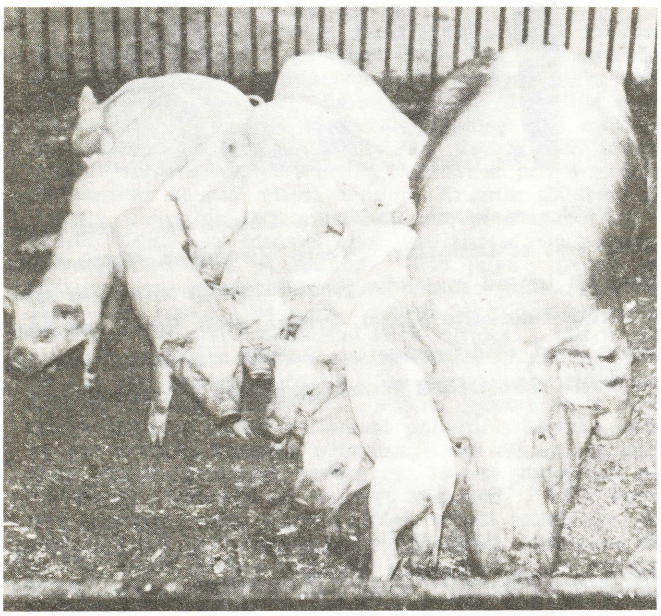

MEENUTUST VINNI MÕISAS

Piira külas elav Edgar Kase, sünd. 1910, kelle meenutus kriminaalsest loost seoses Vinni tuuleveski põlemisega ilmus Vinni «Infos» 1990. aastal, meenutab:

* 1916. aastal, mil mina olin 6-aastane, tuli mu isa Vinni mõisasse tööle. Meie pere elukohaks sai endine Pajusti kõrtsihoone, mis asus veel hiljuti suure maantee ääres Pajusti-Vinni teenurgas.

Neil lapseaastail viisin vahel isale Vinni mõisa süüa, isa tegi mõisas puutööd. Vahel oli ka lauavabrikus öövahiks, lauavabrik oli seal, kus praegu Vinni saun. 1926—27. a. saeti lauavabrikus laudadeks palju Vinni tammesid, paruniks oli siis Arpe, tal pidi olema mingeid võlgu maksta. (Pärast Arpet oli paruniks Rosenthal). Peale paruni oli siis veel valitseja Grünberg, kubjas Grossberg (pärast Roosaar), kirjutaja-aidamees Rööpson, meier-zootehnik (nime ei mäleta). Niipalju neid ülemusiasjamehi oligi Vinni mõisas, teised tegid kõik tootvat tööd — moonakad ja muu rahvas.

Moonakad jt. töölised elasid Madiseaugus (3 suurt maja), Vinnis moonakate majades, tallihoovis mõni pere (praegu ehitusladu). Madiseaugu moonakatemajad on ammu hävinenud. Vinni mõisa majadest põles üks (praegune ühiselamu lähedal) mõne aasta eest, üks on alles

Üks staažikamaid traktoriste Sõpruse osakonnas on Enn Paju, «Mihkel» igale tööle. Nüüdki — kevadkülv tulemas, töid jätkub.

vana karjalauda (praegune hobusetall) vastas. Peenem rahvas elas «Hospitalis» (nn. «Aedniku maja», kaupluse vastas parkimisplatsi taga). Tallihoovis oli moonakate lõunatamise ja puhkamise ruum, seal oli ka mõisa kell (praegu ripub Vinni kontoris). Valitseja maja oli seal kus praegu «spetsialistide» elumaja. Enne Grünbergi oli valitsejaks Simson, minu õde oli tema juures teenijaks.

Kõik lapsed käisid ka suvel mõisas tööl. Meie (laste) ülesandeks oli heinapõldude seest tõlkjate («Rakvere raibe») korjamine. Korjasime neid paarikaupa töötades, üks torkis, teine korjas sülle. Kõik põllud tehti tõlkjatest puhtaks. Käisime ka viljapõldudel ohakaid torkimas. Sügisel olid lapsed mõisa rehes viljavirnades. Vili — rukis ja suvivili veeti rehte ja alles seal hakati seda hiljem masindama. Linda Liblikmanni isa oli masinist, pärast oli masinistiks Press, siis Jürman. Suur mõisa rehi oli seal, kus praegu uus ja moone kartulihoidla, rehehoone (sovhoosi ajal heinaküün) põles ära vist 1964. aastal, või oli see 1966-ndal. Vinni põldudel oli mitu heinaküüni, järel on veel üks — nüüd väetiseladu, Vinni-vilgu teest vasakul, künkal.

Sepikoda, kus Lisette Leppa (Kehalas 1992) isa Jaagup Kokk töötas, oli Vinni mõisas kiviaia teravnurga vastas, seal, kus praegu on tehnikamehed oma traktoreid-autosid parkima hakanud. Varem oli seal võrkaiaga piiratud võrkpalliplats, veel varem — Vinni sovhoosi saun. Lisette Lepa vend Eduard Kokk, kellega koos käisin Pajusti koolis, arreteeriti sakslaste valitsuse ajal ja ta suri vangilaagris Saksamaal. (Oli Vinni mõisas aednik).

Vinnis ja Pajustis oli palju noori, poistel tuli ette ka omavahelist kaklust. Meenub, et Vinni ja Pajusti noormehed riidlesid omavahel seal, kus praegu on ridaelamu (Ööpik jt.), läks kakluseks. Aksel Tisler (praegu Pajustis) oli Pajusti poiste eestvedajaks, temale laskis üks Vinni poiss susspüssiga laengu kõhtu..., Rauatükid pidid A. Tisleril veel praegugi kõhus häda tegema.

Käisime ka Vinni õunaaias õunaraksus. Õunaaed oli kiviaiaga piiratud (seal, kus praegu lastepäevakodu). Ka marjaaias sai vahel raksus käidud, marjaaed oli parunimaja (praegu ühiselamu) taga, seal, kus praegu 5-korruseline paneelelamu. Marjaaia taga oli mõisa ait, suur punasest tellisest hoone, praegu on seal teine 5-korruseline paneelelamu.

«Diftipreilitega» minul erilist kokkupuutumist ei olnud. Meenub ainult üks nendest, kes otsis vahel mõisapoistega kontakti, ronisime vahel redeliga tema juurde tuppa. Vahel sai tempe tehtud mõisahoone hoovi sissepääsude juures: tõmbasime peenikese nööri sinna ette, siis oli tore vaadata, kui mõni «Diftipreili» maha kukkus...

Vinni mõisas tööl käies sain küllalt head palka. Ostsin ialgratta, ülikonna ine. Kuid tööpäev oli pikk. Poisse oli ka Vinnis paliu, kõigile ei jätkunud tööd. Nii hakkasin mujal tööl käima.»

Kuidas Edgar Kase edasine elukäik läks, sellest järgmises Vinni «Infos».

Kirja pani A. KONDOJA

KURB MÄLESTUSTE AHEL

1940—41. aasta küüditamised, arreteerimised ja mõrvad. 1941. a. sundmobilisatsioon ja tööpataljonid. 1944.—50. aasta haarangud ja arreteerimised, 1949. a. 25. märtsi suurküüditamine jne. — need on N. Liidu okupatsiooni verised tähised Eestimaa ajaloos, lisaks kahe roimarliku, stalinliku ja hitlerliku režiimi vaheline heitlus, mil Eestimaa mehed kisti vennatapusõtta.

25. märtsil, eesti rahva leinapäeval meenub eriti kirkalt see kurb mälestuste ahel. «Memento» andmetel küüditati aastatel 1949.—1951. Venemaale 30 000 Eestimaa inimest, paljud neist puhkavad igavesti võõras mullas.

Taas iseseisvunud Eestimaa õiglase ajaloo kirjutamiseks on tähtis, et kommunistliku režiimi repressioonides ellu jäänud meenutaks neid raskeid aastaid. Vinni Ühismajandi kodulookogus säilitatakse sadu nende meeste meenutusi, kes vaevlesid Venemaa tööpataljonides. Teatavasti hukkus «Memento» andmetel teel N. Liitu ja tööpataljonides üle 16 000, 50 % kõigist Eestist mobiliseeritutest.

Järgnevalt väljavõtteid tööpataljonidest eluga pääsenud meeste kirjadest.

KURB MÄLESTUSTE AHEL

Viktor LAIGO

Sõit meil kulges idakaares
vastu kurja elule.
Südamest meil rahu kadus,
mõtted kodunurmedel.

Kotlases meil eluase,
söögiks hapu tursa leem.
Lennuvälja ehitame
vees ja poris supeldes.

Raskem aeg veel hiljem langes
osaks paljasjalgsetel,
külmal talvel lumehanges
metsa raielankidel.

Politrukid leidsid põhjust
paljusid ja nöökida:
kes ei tööta — leivanormist
päris ilma jätsivad.

Näljatoidust varisesid
mehed, vaesed patused,
Tornimäe peal lumehanges
leidsid puhkeaseme.

Aasta uus me elus muutis,
elulootus jälle meil.
kes veel elus, käia suutsid —
Eesti korpus ootas neid.

1941.—42.

AIN KÜTT, sünd. Virumaal Varangu vallas. 1941. a. elas ja töötas Tallinnas, mobiliseeriti 27. juulil 1941. a., saadeti tööpataljoni Arhangelski oblastisse (Jarensk ja Korjazma).

«Meie rühmaülem oli meremees Joh. Knoll», meenutab A. K., «tema kaitses oma mehi niipalju, kui see üldse võimalik oli. Seepärast suri meie rühmast veerand. Aga teistes rühmades — Solovjovil ja Aasal kolmveerand. Novembris algas eestlaste suremine. Algul 1 päevas, siis oli kuulda nimi ja kust pärit, aga edaspidi, kui suri 7—8 päevas, siis jäi teadmata. Veebruari keskpaiku oli surnud 180 eestlast. Siis rääkis laagri miilits, et siin ikka, kuni veebruarini surevad pooled ja ülejäänust maini veel pooled ja siis jäävad ülejäänud ellu.»

HANS PÕLD, Tallinna elanik kirjutab Korjazma Tööpataljonist: «Laibad viidi metsa, kuhu oli kaevatud auk. Külma oli talvel pidevalt 40°, sinna auku viidi puukastis reega laibad, kinni auku ei aetud. Sealt aga kadusid laibad ära, arvasime, et hundid nad ära vedasid. Hundi «laulu» oli öösiti kuulda».

ELMAR KURG, Tallinnast kirjutab Arhangelski obl. Semeritse metsapunkti tööpataljonist:

«Jaanuarist (1942) tehakse nimekirja... Mehi on surnud 530-st üle 260-ne. Paljudel mädanevad jalad, on nõrgad, surnud maetakse halvasti lumehange, külma on üle 50°.»

VALDU MÄNNILO, Rakvere elanik (+ 1991. a.), Ust-Pinega tööpataljonis süüdistatud põgenemiskatsetes, ellujäänud NKVD püüdjate kuulirahe all ja tribunali esmase otsusena kuulnud enda surmamõistmisest (kuid pääses siiski 10+5 aastase sunnitööga) kirjutab oma meenutustes:

1940.—1950. aastate repressioonides ja sõjas hukkunute mälestusmärgi avamisel Viru-Jaagupi kiriku aias 25. märtsil 1989. a.

«See tribunali otsuse väljakuulutamine oli südaööl 23. septembril 1941. aastal. Järgnes elu sunnitöölaagris Konosa-Kotlase vahel ehitatava raudtee rajamisel ja metsatöödel, sealt edasi 1943.—1945. Vorkutas maa all ja maa peal, kus enamik hukkus ebainimlikes oludes näljas ja külmas, haigustes ja raskes töös.

1945. a. vabanesin amnestiaseaduse alusel, elukohaks määrati Pihkva oblast. Suurte sekeldustega saavutasin siiski õiguse Eestisse elama asumiseks, kus alustasin jälle elu õpetajana, esialgu rännutatuna Tartus ja mitmel pool Virumaal, kuni leiti, et kõlban töötama oma sünnija kodulinnas Rakveres kuni pensionieani.»

«Hinge on jäänud püsima rohkem kurbi mälestusi, pettumusi ja surveavaldusi, kui õiglust, võrdsust enesemääramiseks — olen ju eksisteerinud «musta lambana» valge karja seas...» kirjutas V. Männilo 1989. a. oma meenutustes.

Meenutab **ENDEL KLAUS** Elvast Tšeljabinski Töö pataljonis:

«Tšeljabinskis oli käre külm ja meie olime suverõivastes. Toidujärjekordades seistes külmetasin end raskelt ja haigestusin. Haiglasse saamisega oli suuri raskusi, lõpuks siiski viidi sõjaväehaiglasse, kus paranesin. Ravikuuri lõppedes saadeti mind tööpataljoni tagasi, töövõimetuna, haigete roodu. Täid tahtsid meid sõna otseses mõttes ära süüa. Täitaplat polnud. «Mustad» isegi sõid neid, sest anti ainult vedelat jahukörti... Näljahädas söödi isegi prügikastist. Mina, käisin küll mitu korda ümber prügikasti, kuid ei võtnud sealt midagi. Ka täide söömisega mina ei tulnud toime, ehkki kõht oli väga tühi. Need kes prügikastist sõid, surid enamuses kõhutüüfusse.

Peale näljasurma tegutses agaralt ka julgeolek. Arreteerimised toimusid öösel. Eesti NSV valitsus asus sel ajal Tšeljabinskis, meid aga selle aja jooksul keegi valitsuse liikmetest ei külastanud.»

EVALD TULTS Viljandist meenutab:

«Kohtla-Järve poistest mäletan UAZ-i (holtšedani) tööpatis Matvei, Stepanov, Mäestu, Kruuse, Mürk, Viimase surma nägin pealt: kui tal puhvaika seljast kisti ja lumele heideti, siis see oli tulvil täidest niivõrd, et liigutasid puhvaikat lumel edasi...

RUDOLF VIPPER, eluk. Tartu Kesk-Kaar 22a, keda mobiliseeriti 23. VII 1941 koos Kudina ja Kaarepere valla meestega Venemaale, meenutab: «Mehi, kes sellel tööl langesid (tee-ehitusel Ust-Pinegast Põhja-Jäämere äärde — A. K. märkus) oli palju, palju. Mõned üksikud on meeles: koduküla poistest mäletan Johannes Laig, Kukk, Kõrve, Annus.

...25. juulil 1942. a. viidi ellujäänud mehed Eesti Laskurkorpusesse».

Väljavõtted kirjadest tegi
A. KONDOJA

Meenutus talvest Roodeväljal. See oli alles hiljuti, k. a. jaanuarikuu lõpul. (Uno Altermanni foto).

ELADA TAHTSID KÕIK

50 aastat Velikie-Luki lahingutest.

(katkend pikemast teise maailmasõja sündmuste meenutusest)

Meie, 925. laskurpolgu rännakutingimused muutusid üha raskemaks. Kui novembrikuul ja veel detsembri algulgi (1942) olid külmakraadid ja kõikjal paks lumekate, siis 10. detsembri paiku hakkas lörtsi ja vihma sadama. Siiani viltides mugavalt käimise teed muutusid poriseks, kohati lausa põhjatuks. Varem väljaantud suusad, millest tegime isikliku varustuse ja relvastuse vedamiseks kelgud, visati minema. Enamik sõdureid olid ka siis, kui vildid jalga panna kästi, poolsaapad ära visanud. Kuigi osal meestel olid seljakotis poolsaapad ja sääresidemed alles, ei saanud neid jalga panna, sest märjaks saanud vildid tõmbusid ümber jala kokku ning jalast ära saada võis neid ainult lõhkilõikamise teel. Nii tuligi poristel rindeteedel käia viltides, jalad läbimärjad. Mõningat sooja jalgadele sai käimisega, vahel ka siis, kui kusagil õnnestus lõke üles teha. Kõigele lisaks aruharvad võimalused mõnel päeval sooja toitu saada, igapäev sellist võimalust polnud. Lõpuks kadus ka kuiva toidu saamise võimalus, see oli umbes nädal enne rindele jõudmist, arvan, et 15-nda detsembri paiku. Polgu toiduladu oli kuhugi kadunud, kõik voorid olid kusagile maha jäänud. Meil lubati seljakotis olevast «NZ»-st (puutumata tagavara) süüa iga päev üks kuivik, muud «NZ»-s polnudki peale 6—7 suure kuiviku. Minu meenutuste järgi rändasime sellise toidunormiga 6 ööpäeva. Lõpuks jõudsime 21. detsembril kell üks öösel rindele.

Öö oli kuuvalge, pilvine ja sompune. Maastikul võis märgata künkaid ja lohke, madalat võsa. Seal siis valisime igaüks endale kaeviku kaevamiseks koha nagu oli kästud. Pidime kaevama püstiasendiks laskepesa. Kui tõele au anda, siis laskepesale ei mõelnud keegi, peamine mõte oli, et saaks pugeda maa sisse, kus saaks natuke sooja ja võibolla ka tukkuda. Kõik olid äärmiselt väsinud, toidusaamisele ei mõelnud enam keegi. Ümberringi oli tuuletu, sügav vaikus, justkui me polekski rindele jõudnud. Millestki polnud märgata saksa rinde lähedust. Kõik hakkasid oma aukusid kaevama. See töö osutus kergemaks, kui algul arvasime, sest maa oli sula, saviliiv.

Kui olin juba endalegi augu kaevamiseks koha valinud kusagil roodukomandöri käskjala jefreitor Polli läheduses, tuli meie juurde roodu poliitjuht Aleksander Puldas ja tegi ettepaneku: «Kaevame kolme peale ühe kaeviku, suure, kus saab pikali heites magada. Meil on kokku kolm telkmantlit — ühe laotame alla, teise võtame peale, kolmanda paneme katuseks, et soojem oleks ning vihma ja lörtsi kaela ei sajaks.» Tore plaan, muidugi olime kohe nõus. Hakkasime kohe kaevama, sest Puldas oli augu koha juba valmis vaadanud. Paari tunniga oli suur umbes poolteise meetri sügavune auk valmis. Võsastikust tõime oksi augu põhja, peale laotasime telkmantli, «patjadeks» said seljakotid ja talimütsid. Augus oli tunda mõnusat soojust. Kinnitasime ühe telkmantli katuseks, teise võtsime tekiks peale ja jäime kohe sügavasse unne.

...Kuulsin Puldast ütlevat: «Poisid, üles sööma! Toit on valmis.» Ärkasime Polliga, Puldast augus polnud. Kergitasime telkmantlist katust, auku langes valgust, kell oli vist 10 või 11 21. dets. 1942. a. Puldasel oli tõepoolest katelokitäis putru valmis keedetud. See oli soolaga maitsestatud rukkijahu puder, ilma rasvaineta. Paar päeva tagasi jaotati meile leiva jt. toiduainete asemel rukkijahu, millega keegi ei osanud midagi peale hakata, nüüd aga oli Puldas mingil moel lõkke üles teinud ja maitsva pudru valmis keetnud. Puldas kiirustas meid sööma, avaldades arvamust, et varsti hakkavad sakslased miinipildujast tulistama. Nüüd meenus ka meile, et oleme ju rindel ning sakslased on siinsamas, kusagil läheduses.

Vaevalt saime pudru söödud, kui meist tagapool künka nõlval lõhkes saksa miin, peatselt teine meie taga võsastikus, kust öösel käisime oksi toomas, siis kolmas. Pärast seda oli jällegi vaikus nagu enne. Ei järgnenud mingit muud lahingutegevust ei meie ega sakslaste poolt, roodule mingeid käske ja korraldusi ei antud. Aeg-ajalt sakslased jälle tulistasid miinidega meist tahapoole, roodu positsioonidele need ei langenud. Nii möödus päeva valge aeg, saabus õhtune videvik.

Koos videvikuga tuli poliitjuht Puldas, kes viimase tunni oli roodukomandöri juures olnud. Tuli ka käskjalg Poll, kes oli mingeid ülesandeid täitnud. Puldas ütles mulle: «Sinul tuleb kohe minna pataljoni kööki korrapidajaks. Saad meie roodust kaasa, ka toimkonnamehed. Hommikuks peab pataljonile toit valmis keedetud olema. Vaata, et sa esimese roodu kõige enne ja kõige rikkalikumalt ära toidad! «Käsu kordamist ei nõutud meil tagalaski, rindeolukorrast rääkimata, vastu vaielda polnud ka mingit mõtet, kui tegemist oli toiduga. Küsisin ainult, et kas seal ka on, millest toitu valmistada. Pidi olema, toiduladu olevat polgule järele jõudnud ning produkte olevat külluses. Lahkusin roodust teadmisega, et ööpäevaks nagu toimkond ikka.

Pataljoni köök asus esimese roodu positsioonidest kusagil vasakul ja tagapool, kui silmas pidada rinnet, kus olid sakslased. Sealsamas, köökide läheduses oli ka pataljoni staap, arstiabipunkt, majandusrühm, kõik üsna lähestikku mingi mäeveeru all justkui lameda madala oru põhjas. Mäeveeru taga, meie ees öeldi olevat Alekseikovo küla, seal pidid olema sakslased. Ilmselt olid mäeveerul kaitsel veel roodud.

Tutvudes olukorraga köögis selgus, et mingeid toiduaineid polnud. Neid tuli kohe minna polgu laost tooma. Kokk teadis, millises suunas polgu toiduladu asub. Läksime kolmekesi — kokk, majandusrühma hobusemees ja mina produkte tooma. Meenub, et läksime reega, sest lumi polnud täielikult ära sulanud, pealegi oli jällegi kerge külm. Leidsime toidulao mingist üksikust küüni moodi hoonest. Laohoidja kiirustas meid ja aina kirus, et laeme toiduaineid reele liiga aeglaselt. Vaevalt jõudsime koorma peale ja saime hobuse liikuma, kui laohoidja vandus tulist kurja ja karjus meile, et viskuksime kohe pikali. Mida ta oli märganud, seda me algul ei taibanud, kuid siis kuulsime mingit undamist. Vaevalt jõudsime pikali viskuda, kui käis plahvatus, sellele järgnes teine kolmas, neljas, viies, kuues. Meile sadas kaela külmunud mullakamakaid. Saabunud vaikuses tõstsime pead ja nägime lao läheduses, sombuses ja pilvises kuuvalguses kuut suitsusammast, üks nendest üsna lao ja meie koorma läheduses. See oli sakslaste kuuetoruline miinipilduja, mis saatis seeria miine polgu toidulao pihta, kuid õnneks ebatäpselt. Seda see laomees meid kiirustas minema, küllap sakslased olid varemgi neid seeriaid toidulao pihta läkitanud. Õnneks oli meie toidukoorem ja hobune terved. Kiirustasime ohtlikust piirkonnast minema ning jõudsime ilma järgnevate sekeldusteta pataljoni köögi juurde.

Öösel valmis toit, seda keetsime ratasteta välikatelde. Need olid hobuveokil veetavad ja sealt toidukeetmise ajaks maha tõstetavad välikatlad, kaks või kolm üksteise kõrval tihedalt koos. Hommikul aovalguses tulid roodud toidu järele, jagasime toidu kiiresti välja. Leiba me öösel polgu laost ei saanud, seda polnud hommikul jagada. Hommikul küll mindi leiva järele, kuid see ei jõudnud toidujagamise ajaks kohale, roodud pidid leivale hiljem järele tulema.

Kell oli vist 11 22. detsembril, roodudest saadetud toimkonnad olid köögi juures leiba saamas. Ka esimese roodu mehed, kelle vanemana oli käskjalg jefreitor Poll, sai oma leivanoosi kätte ja hakkas roodu tagasi minema. Äkki algas esimese roodu rindelõigus äge tulistamine.

(Järg 7. lk.)

ELADA TAHTSID KÕIK

(Algus lk. 6)

lõhkesid mürsud ja miinid. Leiva viijad ei kiirustanud roodu tagasi, kõik jäid tõsiseks ja valvsaks. Lahingumüra üha tugevnes, esimese roodu lõigust kostis tankimürinat. Ma ei tea, kuidas käituti sakslaste rünnaku puhul pataljoni staabis. Et see oli sakslaste, mitte meie rünnak, sai meile küll kohe selgeks, seda näitas meie komandöride ärev siia-sinna sõelumine ja ärevad hüüded. Meie, köögi lähedal olijad küll mingit erikorraldust ei saanud. Lahing esimese roodu lõigus kestis tunni, võibolla rohkem või vähem, pärast seda järgnes vaikus, vaibus ka tankide mürin. Leivaviijad läksid roodu positsioonide suunas.

Möödus veel võibolla tund või vähem, kui esimese roodu leivaviijad tulid leibadega köögi juurde tagasi: leiba polnud kellelegi jagada, roodu positsioonid olid tühjad! Kaevikutes ei olnud enam ühtegi elusat meest. Ka surnuid polnud, nemad olid ainult näinud rühmavanema Aru laipa. Aga nad tõid telkmantlil kantult kaasa raskelt haavatud poliitjuhi Aleksander Puldase. Mürsk oli lõhkenud otse kaevikus, kus Puldas sees oli, samas augus, kus möödunud ööl meie kolmekesi magasime. Puldas oli palju verd kaotanud, aina oigas, näis, et ta polnud meelemärkusel. Püüdsin teda kõnetada, kuid ta ei reageerinud, ainult oigas tasa. Tuli pataljoni velsker, kes avastas, et Puldase siseelundid olid miini lõhkemise tagajärjel rängalt purustatud, mingi arstiabi ei suutnud teda enam päästa. Aleksander Puldas suri. Kaevasime haua pataljoni arstipunkti lähedusse ja matsime ta telkmantlisse pakitult sinna maha. Ei mingit leinatalitust, ei ühtki kõrgemat pataljoni ülemat, ka pataljoni komissari mitte...

Aga kellel siis rindel aega leinatalitusi korraldada, pealegi oli alles äsja sakslaste pealetung. Aga miks sakslased edasi ei tunginud, vaid tõmbusid tagasi nagu selgus? Olukord oli endiselt ärev: esimene rood kadunud, tema positsioonid tühjad — sealt võisid sakslased iga kell takistamatult Velikie-Luki linna suunas edasi tungida, appi punaarmee poolt sissepiiratud garnisonile. Selline situatsioon muutis meie pataljoni ja polgu ülemused ülimalt rahutuks ning küllap arutati ka mida ette võtta. Eesti korpuse sõjakäigu kirjeldustest ongi kirjas, mida ette võeti, aga minul pole mõtet seda korrata, pealegi ei teadnud meie, järelejäänud esimese roodu mehed tookord midagi nendest ettevõtmistest. Kokku oli meid 5 või 6, kõik siin, pataljoni köögi juures. Saabus õhtu, toimkonnale vahetust ei tulnud, öö jooksul tuli jälle pataljonile toitu valmistada.

Aga see öö, 22-l vastu 23-ndat detsembrit oli ärev, sest peale toiduvalmistamise tuli muid, palju tõsisemaid sekeldusi.

Vaevalt oli saabunud pimedus, kui äkki algas mäeveeru taga tankimürin. Saksa tankid liikusid täistuledes just meie pataljoni staabi suunas. Müriń aina lähenes orule, kus meie asusime. Ärevus oli suur, küllap oli neidki kes pimeduse varjus kuhugi kadusid. Pataljoni komandör kapten Kiirats käsutas kõiki, kes orus viibisid, mäeveerule kaitsele, sest ilmselt polnud enam meie ees roodude kaitset või olid tankid sealt läbi murdnud. Selles ärevas olukorras nägin, et pataljoni staabi juurest tagala suunas jooksis kiiruga üks valge kasukaga mees, see öeldi olevat polgu staabi esindaja leitnant Gross. Tookord jäi mul küll mulje, et ta kartis sakslaste rünnakut, pealegi polnud minu arvates õige jätta pataljonikomandör selles olukorras üksinda. Aga võib-olla ma eksin, võib-olla kiirustas ta olukorrast polgukomandörile ette kandma.

Peadselt aga ärev olukord lõppes, saksa tankid pöördusid külla tagasi. Jälle mõistatus: miks sakslased edasi ei tunginud, praktiliselt ju polnud kaitset nende ees? Muidugi muutusime kõik jälle rõõmsamaks ja rahulikuks, ka pataljoni komandör. Meie jätkasime poolelijäänud töid köögis. Aga võta näpust: mõne aja möödudes käskis pataljonikomandör minul ja ülejäänud esimese roodu meestel tühjaks jäänud esimese roodu positsioonidele kaitsele minna. Vaat, sulle pomm, mõtlesime meie, vaevalt pool jagu mehi terve roodu lõiku kaitsma, see on absurd! Kui sakslased ründavad, siis pole meist nii-kui-nii mingit tolku, aga surma saame küll kõik. Nii me arutasime, aga käsku täitma tuli siiski minna. Ei tea, kas jõudsime esimese roodu positsioonideni või mitte, aga mürsuplahvatusi ja tulistamist arvasime sealt küll kuulvat. Otsustasime, et edasi ei lähe ning pöördusime pataljoni staabi juurde tagasi. Minul tuli pataljonikomandöri juurde minna ja asi selgeks rääkida, tulgu mis tuleb. Pataljonikomandör kapten Kiirats oli sümpaatne, soliidne ja arusaaja mees. Lootsin, et pääseme ilma pahanduseta. Nii ka oli: ta kuulas mu segasevõitu seletuse ära ja lõi käega: «Tõepoolest, teist viie-kuuekesi pole seal mingit tolku. Olge edasi köögitoimkonnas, vaata, et hommikuks enne valget toidu valmis saate!»

Vinni lüpsifarmis (Mõdriku Ühistu) toodetakse endiselt kõige suurem kogus Mõdriku ühistu piima. See foto, tõsi küll on natuke vananenud, aga tänapäevast pole kahjuks võtta.

See hommik, mil pataljonile jälle toit valmis, oli 23. detsember 1942. a. Aovalguses tulid roodud jälle toidu järele, neid oli küll märgatavalt vähem kui eile. Peale esimese roodu oli ilmselt veel teisigi allüksusi, kes olid «kaduma läinud» ning toitu saamas polnud. Nende asemel tuli aga toitu saama terve teine pataljon eesotsas komandöri Vasara ja komissariga (nime pole meeles)! Õigemini, see polnud pataljon, vaid kümmekond teise pataljoni meest, vist tankitõrje püsside rühm. Kõik need, kes olid öisest lahingust järele jäänud. Jällegi täpsustus: praktiliselt öösel lahinguid ei olnudki — pataljon oli saanud ülesande küla vallutada, läks n. ö. öisele rünnakule, aga keegi neist ei tulistanud, ka sakslased mitte. Nii nad kõik külla läksid ja sinna jäidki. Ah sellest siis sakslaste öine tagasitõmbumine ja meie ründamisest loobumine — ületulijaid oli tarvis vastu võtta! Mõjunud oli saksa rinde poolt kuulduv valjuhääldaja hääl: «Eesti poisid tulge üle, saate kõhud täis ja jõuludeks koju!» Paljud kuulsid seda häält ning tühja kõhtu ei tahtnud enam kannatada. Ilmselt otsustas ka meie esimene rood nii, kui saksa tankid nende positsioonidele veeresid. Elada tahtsid kõik ja jõuludeks koju ka, seepärast ei osutanud nad vastupanu ja andsid end vangi.

Hommikusöögile järgnev päev 23. detsembril oli rahulik. Sakslased ei tulistanud. Meie, köögitoimkonnas olijad püüdsime kuivatada oma märgi vilte väliköökide ümber istudes. Et kuidagi vilte jalast ära saada, olin sunnitud selle sääre lõhki lõikama, jalg vildi sees kiheles ja kipitas. Olime kõik tõsiselt ametis oma jalavarjudega, kui äkki lajatasid plahvatused, kuus korda järjest... Jälle see saksa kuuetoruline! Kuna laeng oli üsna täpselt meie asukoha (köökide) peale sihitud, siis ei kuulnud me miinide undamist, miinid lõhkesid siinsamas, väliköökide lähedal. Oiged, appihüüded, hobuste meeleheitlik hirnumine. Keegi hüüdis: «Ema!» See oli üks esimese roodu noor sõdur, kes sai raskelt haavata. Surma või raskelt haavata said kõik need, kes istusid väliköögi ümber, ainult mina ja Poll jäime terveks, sest meie istusime väliköökide sellel poolel, kuhu miinid ei langenud, väliköögid pidasid miinikillud kinni. Seoti haavatuid, maeti hukkunuid. Pihta oli saanud ka köögi ainuke veovahend regi ja hobune oli raskelt haavatud, seisis kolmel jalal.

Kas väliköögid olid miinikildudest rikutud, ei tea sest toidutegemist enam polnud. Pataljon ja kogu 925 polk hakkas valmistuma õiseks rännakuks. Pidime lahtise rinde maha jätma ja minema uutele positsioonidele Velikie-Luki linna alla. Köögiga ei olnud kellelgi enam asja. Näis, et mitte ka majandusrühmal, seal oli komandöriks üks nooremleitnant. Otsustasime küsida pataljoni komandörilt järele, mida teha köökidega. «Tulete pataljonile järele, teie käsutuses on majandusrühm,» ütles pataljonikomandör. Kui läksin majandusrühma muldonni, mis oli mäeveeru sisse kaevatud nagu pataljoni staapki, nägin, et seal valitses kahtlane segadus. Igaüks valmistus omaette nohisedes ja kirudes kuhugi

(Järg 8. lk.)

7

ELADA TAHTSID KÕIK

(Algus lk. 6, 7)

minekuks, mõni haaras seljakoti selga ja väljus öeldes, et temale aitavat sellest jamast. Kui teatasin rühmakomandörile mida pataljoniülem mulle ütles, vastas ta: «Ma tean, et peame köögid jälle viima, aga millega ma viin? Kas selle kolmejalgse hobusega? Ja mehed on ka kõik kuhugi kadunud, mina neid ööpimeduses kinni hoida ei saa.» Nii hajuski pataljoni majandusrühm kuhugi ööpimedusse, arvan, et sinna samasse kuhu kadus II pataljon. Jäime köökide juurde kolmekesi — mina, Poll ja veel üks 1. roodu mees, kelle nime ei mäleta, pataljoni kolonn liikus ööpimedusse Velikie-Luki linna kuma suunas. Peatselt ääretu vaikus, kus ainult meie kolmekesi ja noruspäine kolme jalaga hobune. Meid valdas imelik kõhe tunne — teiselpool mäge sakslased, pataljon läks ära, meie konutame siin, ei tea, mida teha... Muidugi tuleb pataljonile järele minna, oli ühine otsus. Köögid tuleb maha jätta, ka enamik produkte, sest paljukest meie kolmekesi ikka kanda suudame. Laadisime kottidesse rasva, konserve, suhkrut, leiba, niipalju kui arvasime igaüks kanda suutvat. Aru pidades ja muidu kokutades olime kaotanud aega tunni või paar pärast pataljoni lahkumist, jääme veel niimoodi saksiaste kätte. Asusime teele, orientiiriks põleva Velikie-Luki linna kuma.

Vantsisime terve öö ja veel terve järgmise päevagi, kuid linnani ei jõudnud. Tee oli porine, jalad muidugi jälle läbimärjad. Küllap ka ekslesime, kuigi teel kohtasime eesti keelt rääkivaid sõdureid ja küsisime teed, kõik nad olid Luki poole minemas. Ausalt öelda, ega me ka ei kiirustanud, puhkasime, sõime ja liikusime jälle edasi. Hämardus, hakkas saabuma 24. detsembri õhtu. Kui jõuaks kuhugi külla, kus saaks puhata... Kui pimenes, jõudsimegi ühte külla, seal majade vahel kohtasime jälle eesti keelt rääkivaid punaarmeelasi. Selgus, et selles külas asub meie diviisi tagala staap ja teised tagala üksused. Meid juhatati staabiruumi. See oli suur, Vene ahjuga tuba, meeste suminat ja saginat täis. Peeti jõuluõhtut! Meile hüüti: «Elagu rindemehed!» Pakuti süüa ja kärakat. Kuna nähti, et oleme surmani väsinud, pandi meid suure vene ahju peale magama. Oh, milline õnnis jõuluõhtu tunne oli, magada riidest lahti võetult soojas toas. Tagalamehed jätkasid jõuluõhtu pidamist, meie aga uinusime kohe raskesse unne.

Kui ärkasime, oli suur valge, esimese jõulupüha hommik. Meil soovitati minna köögi juurde, et sealt midagi hamba alla saada. Ega me sellest küll eriti hoolinud, sest produkte meil veel oli. Köögis selgus, et kokal polnud millestki süüa teha. Ütles me kokale naljatades, et täna esimesel jõulupühal, tehku pannkooke. Kokk aga ütles tõsise näoga, et küpsetaks kooke küll, aga pole rasva. Meie vastu, et meil rasva küll, aga pole jahu. Kokk muutus rõõmsaks: «Andkme rasva, teeme kohe pannkooke!» Tõepoloest ei möödunud tundigi, kui pannkoogilaar oli valmis. Pannkoogid magusa teega, mida sa hing veel tahad esimesel jõulupühal — nagu kodus, Eestimaal.

Sõime maitsvaid pannkooke kõhu täis, tänasime kokka ja teisi diviisi tagalamehi. Saanud juhtnööre, kuidas leid 925. polk, asusime jälle teele.

Päikeseloojanguks jõudsime ühte allüksusesse, see osutus olevat 925. polgu transpordirood. Sealt oli parajasti minemas mingi hobuveok koormaga esimesse pataljoni, läksime temaga kaasa. Jõudsime üha ligemale põleva linna kumale, selgesti paistis juba põlevaid maju ja traseerivad kuulid, aeg-ajalt kajasid mürsulasud kusagil kaugemal. Nii-siis, jälle «nina vastu lina...» Jõudsimegi kohale, meile juhatati, kus asub pataljoni staap. Pabistasin, kuidas reageerib pataljonikomandör, et tema käsk jäi täitmata, köögid jäid ju maha. Teades aga, et kapten Kiirats on arusaaja ja inimlik komandör, lootsin kõige paremat. Kui kandsin talle ette, et 3 esimese roodu meest köögitoimkonnast on pataljonile järele jõudnud, küsis Kiirats järsult: «Kus köögid on?» Selgitasin, et jäid maha ning mis põhjusel. Ta kuulas vaikides mu jutu ära ja ütles: «Ah, las jäid! Meil siin juba uued köögid.» Vahetasime Polliga pilke, tormi ei tulnud. Rohkem Kiirats meiega ei tegelenud, näis meid tõesti unustanud olevat. Meil aga küsimus keelel, mis saab meist, kuhu läheme, esimest roodu ju pole? Söandasin seda pataljonikomandörilt küsida. Ta justkui ärkas uuesti, märkasime nüüd, et ta on tõepoolest väga väsinud...: «Mida ma siis teiega teen, roodu teil pole? Ah, olge siin pataljoni staabi käsutuses, siin ka abi tarvis. Ega sinna küll praegu kippuda maksa,» näitas Kiirats ebamääraselt põleva linna suunas, «täna juba ründasime, päise päeva ajal, kaotusi on palju...» Selline inimlik komandör oli kapten Kiirats. Tema sõnadest hakkas meil justkui soojem, tekkis tahtmine teda aidata, kuid kuidas?

Oli esimene jõulupüha õhtu aastal 1942.

(Järgneb)

August KONDOJA

1993 — KUKE AASTA

Idamaa pärimuse järgi olevat Buddha kutsunud kokku uusaastat tähistama loomi kogu maailmast, lubades neile kalleid kinke. Külla tulnud aga ainult 12 loomа: rott, härg, tiiger, jänes, draakon, madu, hobune, sikk, ahv, kukk, koer ja siga. Uusaasta peetud, täitnud Buddha lubaduse, igale külalisele kinkinud ta taevavõlvil ühe tähtkuju ja ühe aasta. Sellest ajast peale möödub iga aasta ühe Buddhat külastanud looma märgi all, aga igal selle märgi all sündinul on teatud kindlad iseloomujooned.

2. jaanuaril 1993 algas idamaa sodiaagikalendri (horoskoobi) järgi **musta kuke aasta.** Kuke aastal (1909, 1921, 1933, 1945, 1957, 1969, 1981, 1993) sündinud on suured mõtlejad. Olles kindlad oma järelduste paikapidavuses, ei usalda nad teisi inimesi ja eelistavad teha kõik iseseisvalt. Nad on valmis avantüüriks ja seepärast ei laabu kõik hästi. Nad peaksid abielluma partneriga, kes on sündinud härja, mao, draakoni, tiigri, hobuse, siku, ahvi või sea aastal. Õnnetu on abielu roti, kuke ja koera aastal sündinuga, kõige hullem aga jänese aasta esindajaga.

EESTI RAHVAKALENDER

MÄRTS — PAASTUKUU

3. III — Palvepäev
8. III — Rahvusvaheline naistepäev
17. III — Käädripäev
20. III — Kevade algus (kell 16.42)
25. III — Paastumaarjapäev
Küüditamisohvrite mälestuspäev

APRILL — JÜRIKUU

1. IV — Karjalaskepäev
4. IV — Palmipuudepüha
8. IV — Suur neljapäev
9. IV — Suur Reede
10. IV — Vaikne laupäev
11. IV — Esimene Ülestõusmispüha
12. IV — Teine Ülestõusmispüha
14. IV — Künnipäev
22. IV — Maa päev
23. IV — Jüripäev
25. IV — Markusepäev

KIRIKUKALENDRIST

Kannatamisaja (paastuaja) algus on tuhkapäev, 24. veebr. Sellele järgneb seitse paastuaja nädalat e. kuus paastuaja pühapäeva enne Ülestõusmispühi. Kuuele paastuaja pühapäevale järgnev esimene pühapäev on esimene Ülestõusmispüha.

Esimene kevadise pööripäeva järgne täiskuu pühapäev on alati esimene Ülestõusmispüha. Nii oli ka «stagnaajal» alati teada, millal on liikuvad pühad — lihavõtted (ülestõusmispühad, kevadpühad, munapühad).

VINNI info

Toimetaja: August KONDOJA

Toimetuse telefon 47-349. Maht 1,0 trükipoognat.
Kirjastus- ja trükifirma «Põhjarannik», Kohtla-Järve, Torujõe t. 19. Tasuta.

Tell. nr. 585